

اودایمونیا در معماری

فرزانه قرائتی جهرمی^۱، دکتر امیر فرج الهی راد^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری تخصصی معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۲. گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۹)

چکیده

زمینه: معماران و طراحان همواره در پی خلق اثر مطلوب و به دنبال آن سعادت‌مندی جامعه می‌باشند. اما زمانی اثر معماری مطلوب است که به همه نیاز ساکنان پاسخ داده باشد. بنابراین نیاز به تدوین چارچوب و قاعده منظمی با دیدگاهی جامع جهت طراحی معماری است. به نظر می‌رسد با رویکرد بین رشته‌ای و بهره‌گیری از نگرش‌های اندیشمندان در حوزه فلسفه و با کمک از مفهوم اودایمونیا بتوان به این چارچوب دست یافت. بنابراین مسئله این است که چگونه می‌توان با کمک مباحث فلسفی در حوزه اودایمونیا، اثر معماری‌ای خلق کرد که نگاهی همه‌جانبه به عوامل دخیل در طراحی داشته باشد؟ از این رو با هدف تدوین نظریه اودایمونیا در معماری یعنی بالاترین مرتبه مطلوبیت اثر معماری، چارچوبی مشخص با دیدگاهی همه‌جانبه برای خلق اثر معماری تدوین شده است.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان می‌دهد مباحث نظری اودایمونیا را می‌توان در سه حوزه کلی سیاست، لذت و فضیلت (که خود دارای چهار حوزه عدالت، حکمت، شجاعت و عفت است) دسته‌بندی کرد. هم‌چنین در این مقاله نظریه اودایمونیا در معماری در قالب مدل مفهومی شبه منشور با قاعده چهار ضلعی منظم و با رنگ منحصر به فرد، متناسب با مفهوم هر حوزه تدوین شد. در نهایت راهبردهایی همه‌جانبه به‌عنوان راهکارهای تایید شده از طریق منابع معتبر داخلی و خارجی، مطابق با هر شش حوزه در اودایمونیا، در چارچوبی منسجم و نمودار گردش کار جهت به-کارگیری قاعده‌مند آن‌ها، با در نظر گیری دو عامل مهم مقیاس طراحی و مرحله اثر ارائه شد. هم‌چنین فرضیاتی که روایی آنها نامعلوم مانده، موضوعاتی برای پژوهش‌های آینده معرفی می‌شوند.

کلیدواژه‌گان: اخلاق، دانش میان‌رشته‌ای، فضایل چهارگانه اخلاقی، فلسفه، طراحی معماری همه‌جانبه

سرآغاز

هدف معماری خلق اثر مطلوب و در نتیجه سعادت‌مندی جامعه است. این سعادت‌مندی زمانی محقق می‌شود که با دیدگاهی همه‌جانبه، تمامی نیازهای ساکنان پیش‌بینی و رفع شده باشد. اما ممکن است در روند ساخت، این امر نادیده گرفته شود. به نظر می‌رسد از طریق دانش میان رشته‌ای و پیروی از مفاهیم فلسفی اودایمونیا بتوان به این دیدگاه جامع رسید. از این رو هدف این پژوهش تدوین نظریه اودایمونیا در معماری و ارائه چارچوبی جهت طراحی با دیدگاه همه‌جانبه، خلق معماری مطلوب و در نتیجه سعادت جامعه است. واژه اودایمونیا^۱ به‌عنوان مفهوم مرکزی در کتاب نیکوماخوس و ائودموس ارسطو به معنی بالاترین مرتبه تعالی برای انسان می‌باشد. به نظر می‌رسد با کمک مفهوم اودایمونیا در معماری بتوان به نظریه‌ای جهت نیل به بالاترین مرتبه مطلوبیت اثر معماری رسید.

با بررسی پژوهش‌های انجام شده، راجع به ارتباط مباحث فلسفی و اخلاقی با معماری، از منظر اندیشمندان شرقی می‌توان گفت اندیشه‌های فلسفی و حکمی تأثیرات بنیادینی بر شکل‌گیری آثار مختلف معماری گذاشته است (۱). به‌گونه‌ای که مولفه‌های اخلاقی در قالب محرمیت، رعایت حقوق همسایگی و قناعت در معماری خانه‌های سنتی اقلیم گرم و خشک تجلی یافته‌اند (۲). هم‌چنین با بررسی مبانی نظری اخلاق و معماری، رابطه این دو موضوع را می‌توان در سه حوزه کلی اخلاق معمار، اخلاق در معماری یا صفات ساختمانی و اخلاق و رفتار موثر از محصول عمل معماری تعریف کرد (۳). در خصوص ابعاد اخلاق شهروندی می‌توان گفت ملاحظات اخلاقی به‌عنوان یکی از عوامل پایداری شهری در بهبود برنامه ریزی‌های شهری موثر است (۴). هم‌چنین در پژوهشی با بررسی مبانی نظری طراحی همه شمول و تدوین

راهکارهای طراحی اخلاق مدار، به رعایت اخلاق حرفه‌ای در سه مرحله طراحی، بازسازی و بهره‌برداری، توجه به افراد معلول و نگرش یکپارچه اخلاقی مدار در تصمیم‌گیری‌های شهری تأکید شده است (۵). در خصوص ارتباط مباحث اخلاقی با معماری موضوعاتی از قبیل سیاست، حکمت و عدالت در معماری پژوهش‌هایی مشاهده شد. در خصوص سیاست در معماری و شهرسازی، در مطالعه‌ای با مراجعه به نظریات فیلسوفان سیاسی، مشخص شد تحقق مدینه فاضله مستلزم توجه به جنبه مادی و صوری آن مدینه بوده و برای تحقق این آرمان نیاز به دیدگاهی همه‌جانبه به تمامی ابعاد شهری است (۶). در خصوص مولفه عدالت و بررسی نقش مفهوم آن در برنامه‌ریزی‌ها و طراحی‌های شهری و معماری پژوهش‌هایی راجع به عوامل موثر بر عدالت اجتماعی (۷)، در نظرگیری امکانات و تسهیلات شهری و معماری برای همه اقشار ساکنین یک منطقه مسکونی (۸)، سالمندان (۹) و حتی ساکنان روستا (۱۰) مشاهده گردید. به طور کلی در این مقالات این نتیجه مشاهده شد که جهت تحقق عدالت در هر منطقه نیاز به تدوین چارچوبی مشخص در برنامه‌ریزی‌های معماری و شهرسازی می‌باشد.

مبانی نظری اودایمونیا

اولین بار واژه اودایمونیا توسط ارسطو به‌عنوان مفهوم مرکزی در کتاب نیکوماخوس و ائودموس به معنی بالاترین مرتبه تعالی برای انسان به کار برده شد. وی در کتاب ائودموس بهترین انسان فضیلتمند را به جامعه یونانی زمان خود که در آن اخلاق قهرمانی فضیلت به‌شمار می‌آمد، معرفی می‌کند. به نظر وی انسان فضیلت‌مند در پی نیکی و بیشترین خیر است. این بیشترین خیر یا خیر نهایی همان سعادت یا اودایمونیا بوده که محوری‌ترین بحث آثار اخلاقی وی را تشکیل می‌دهد (۱۱). در میان چهار کتاب مهم ارسطو، کتاب‌های اخلاق ائودموس^۲، اخلاق نیکوماخوس^۳، اخلاق کبیر^۴ و فضایل و ردایل^۵، کتاب اخلاق نیکوماخوس تأکید بیشتری بر اودایمونیا دارد. وی در این کتاب الگوی اخلاقی‌ای را مطرح می‌کند که به نظر می‌رسد این الگو می‌تواند مبانی چارچوبی همه جانبه در معماری نیز باشد. از این رو با نگاهی ویژه به کتاب اخلاق نیکوماخوس و بررسی مفهوم اودایمونیا از نظر سایر اندیشمندان، حوزه‌های موثر واکاوی خواهد شد.

مفهوم اودایمونیا در نظر اندیشمندان

جهت بررسی نظریات صاحب‌نظران و واکاوی حوزه‌های موثر در اودایمونیا، به جستجوی نظریات اندیشمندان یونانی، اسلامی و غربی پرداخته خواهد شد. از میان اندیشمندان یونانی، ارسطو در کتاب نیکوماخوس، اودایمونیا را به‌عنوان خیر نهایی یک جامعه و به‌عنوان شریف‌ترین^۶ امور به‌شمار می‌آورد (۱۱). در این کتاب فضیلت، حکمت، لذت و سیاست به‌عنوان مهم‌ترین مولفه‌ها نام برده شده و منظور از فضایل اخلاقی حد اعتدال دو ردیلت یعنی افراط و تفریط می‌باشند (۱۲). از منظر سقراط فضیلت یا معرفت شامل خردمندی، دانش، حکمت،

شجاعت، عفت، عدالت و خدایپرستی است. افلاطون علاوه بر تأکید به نقش فضیلت در سعادت‌مندی انسان، عدالت را عنصر مهم دیگر می‌داند (۱۳). از میان اندیشمندان اسلامی، فارابی، فضیلت‌های فکری، نظری، عملی و اخلاقی (۱۴)، ابن سینا، عقل، کمال، لذت و دین (۱۵) - (۱۶)، ابن مسکویه فضیلت‌های حکمت، عفت، شجاعت و عدالت (۱۷)، غزالی، معرفت، لذت (۱۳)، فضیلت، حکمت، شجاعت، عفت و عدالت (۱۷)، ملاصدرا، شریعت (۱۳)، حکمت (نظری و عملی) و فضیلت (۱۸) و یعقوب بن اسحاق کندی، کمال، معرفت و فضیلت (شامل حکمت، شجاعت، عفت و عدل) را از مهم‌ترین عوامل سعادت می‌داند. محمد بن زکریای رازی، دید طبی خود را در جسم و روح بدن دیده و سلامت هردو را در اعتدال می‌داند (۱۷). ابوحنس عامری، اعتدال، شیخ اشراق، لذت و فضیلت‌های چهارگانه (۱۵) و خواجه نصیرالدین طوسی، کمال و لذت را مولفه‌های اصلی سعادت می‌داند (۱۹). از میان اندیشمندان غربی، آگوستین، سعادت را شناخت خدا از طریق دین مسیحیت می‌داند (۲۰). اسپینوزا، ارزش‌های اخلاقی و بالاترین مرتبه ادراک یعنی ادراک عقلی (۱۸) و دکارت، فضیلت، علم، محدودیت، معرفت را بسیار مهم و کلیدی می‌داند (۲۱). با اینکه در نظریه اخلاق کانت، سعادت فراتر از فضیلت لحاظ شده اما عهده‌دار دو نقش مهم است. سعادت در ابتدای مسیر اخلاقی، مانع از وسوسه شدن برای سرپیچی از تکلیف اخلاقی شده و در پایان این مسیر، پاداش فضیلت-مندی او به‌شمار می‌رود. در نظر وی، لذت، فضیلت و عقل مهم‌ترین عوامل رسیدن به سعادت هستند (۲۲). در دیدگاه‌های موجود درباره اودایمونیا حوزه‌های متفاوتی مشاهده شد. اما به‌طور کلی می‌توان به حوزه‌های عدالت، حکمت و عقل، فضیلت، شجاعت، عفت، لذت، سیاست، اراده، احساس، دین، مودت، معرفت، خودشناسی و خردمندی اشاره کرد. در ادامه به‌طور مختصر به بررسی حوزه‌های فضایل چهارگانه اخلاقی (شامل عدالت، حکمت، شجاعت و عفت)، سیاست و لذت که بیشترین ارجاع در نظریات را داشتند، پرداخته خواهد شد.

بررسی مفهوم لذت

ارسطو می‌گوید، لذت خیر است؛ اما خیر مطلق نیست. در واقع لذت لازمه نیکی‌بخشی است اما شرط کافی نیست (۲۳). افلاطون، دور ماندن از لذات جسمی، از خود گذشتگی و پارسایی را به‌عنوان شادی و لذت اصلی زندگی می‌داند. بنتهام عقیده دارد شادی و لذت را می‌توان محاسبه کرد. اما استوارت میل بر این باور است که کیفیت و مقدار لذت‌ها در زندگی افراد مهم‌تر است (۲۴). طوسی "لذت از سیرت حکمت" را سعادت دانسته است. در واقع لذتی سعادت است که از نوعی زیست حکیمانه بر آید. چنین لذتی، عقلی، فعلی و الهی است (۱۹). ابن‌سینا، لذت را مشروط به عدم وجود مانع برای قوه ادراک، یعنی "سالم بودن" و "عدم شاعل بودن" آن می‌داند (۲۵). بنابراین می‌توان گفت لذت به دو دسته جسمانی و عقلانی تقسیم می‌شود. لذت جسمانی در مرتبه

است غلبه بر ترس و پابندی به ارزش‌ها و ترجیح به حق منافع دیگران نسبت به منافع خود است (۳۳). مولفه‌های کبر نفس، نَجْدت، بلندهمتی، ثبات، حلم، سکون، شهامت، تحمل، تواضع، حمیت و رقت را می‌توان از مولفه‌های شجاعت نام برد (۳۱).

مفهوم عفت: فضیلت عفت در اعتدال نفس شهویه بوده و میان شره و خمود شهوت می‌باشد. مولفه‌های عفت را می‌توان حریت، سخا، حیا، رفق، حسن هدی، مسالمت، دَعَت، صبر، قناعت، وقار، ورع و انتظام نام برد (۳۱).

مفهوم سیاست: از دیدگاه ارسطو سیاست هدف نیست بلکه ابزاری برای رسیدن به هدفی بالاتر یعنی خیر همگانی و سعادت است (۱۳). در سیاست اسلامی، سیاست و فلسفه اخلاق رابطه تنگاتنگی باهم دارند (۳۴). دوستی و شهروندی را می‌توان در مفهوم سیاست مشاهده کرد. ارسطو معتقد است دوستی گونه‌های متفاوت بر حسب سود، لذت و فضیلت دارد. پایه این نوع دوستی‌ها بر اساس برابری محبت است. نوع دیگر دوستی بر اساس برتری است که پایه دوستی انسان با خدا، پدر با فرزند، شوهر و زن و فرزند با فرزند است. مولفه اصلی در این نوع دوستی، تناسب محبت است (۱۲). در شهروندی، مهم‌ترین معیار شهروند بودن، از نظر ارسطو حق مشارکت به وظایف دادرسی است. از مولفه‌های شهروندی می‌توان به مالکیت، مشارکت سیاسی و قانون‌مداری اشاره کرد (۳۵).

منشور اودایمونیا در معماری

با بررسی مفاهیم بیان شده، شش عامل لذت، عدالت، حکمت، شجاعت، عفت و سیاست از مهم‌ترین عوامل سعادت می‌باشند. اما در معماری نیاز به تعریف حوزه دیگری است تا همه آن‌ها در یک مجموعه پیوسته و با هم دیده شوند. به نظر می‌رسد واژه "وُصَلت" در فرهنگ فارسی دهخدا به معنی پیوند، خویشی و پیوستگی و در فرهنگ لاروس به معنای پیوستگی، اتصال میان دو چیز یا گروهی که با هم همراه باشند، جهت قرارگیری در چارچوب ارائه شده مناسب باشد. جهت مدلسازی مفهومی، با نگاه کلی به حوزه‌ها، سه فاکتور اصلی سیاست، فضیلت (حکمت، عدالت، شجاعت و عفت) و لذت قابل بررسی می‌باشد. بنابراین در مدلسازی، نیاز به نگاره هندسی با سه بخش کلی و شش بخش فرعی است. در میان اشکال هندسی شبه منشور با قاعده مربع از این ویژگی برخوردار بوده و می‌توان سیاست را به عنوان بستر مدل، فضیلت با چهار حوزه فرعی به عنوان پایه و لذت به عنوان پوشش و تکمیل کننده سعادت بیان کرد (نگاره ۱).

جهت تکمیل مدلسازی مفهومی، به هریک از حوزه‌ها با توجه به مفهوم آن‌ها مطابق روانشناسی رنگ‌ها، رنگ مشخصی اختصاص داده شد. برای سیاست، بنفش، برای عفت، حکمت، عدالت و شجاعت به عنوان حوزه‌های فضیلت به ترتیب سفید، زرد، سبز و نارنجی، برای لذت، قرمز (۳۶) و وُصَلت نیز به عنوان چارچوب و یک عامل پنهان در نظر گرفته شد (نگاره ۲).

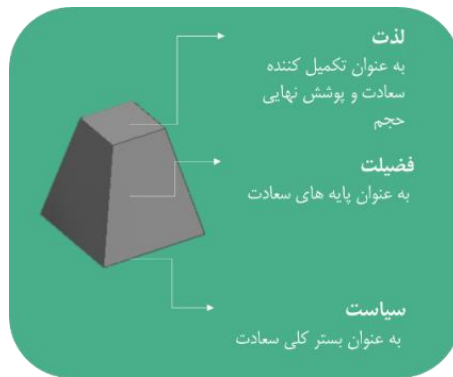
اجسام و حواس پنجگانه بوده و لذت عقلی در مرتبه عقول مفارقه بوده و قوه عاقله است (۲۶). در خصوص مولفه‌های لذت می‌توان به ادراک یعنی درک حضوری پدیده‌ها و تصدیق یعنی تلاش فرد برای رسیدن به آن لذت، اشاره کرد (۱۶).

بررسی مفاهیم فضایل چهارگانه اخلاقی

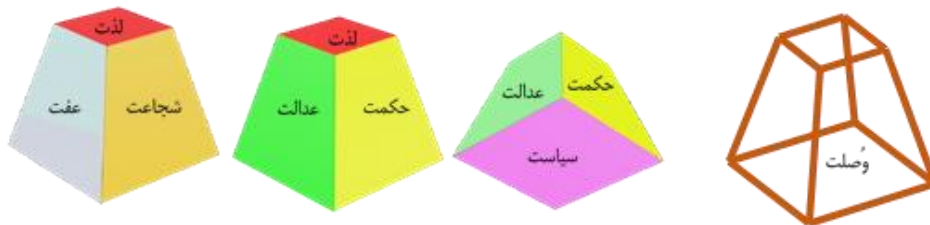
مفهوم عدالت: ارسطو معتقد است که عدالت در فرد به معنای تعادل بین قوای نفس و عدالت در جامعه به مفهوم تعادل بین اجزای جامعه است (۲۷). در اخلاق اجتماعی جان رالز، نابرابری‌های موجود جامعه مورد توجه قرار گرفته و تاکید به رفع عادلانه‌ی نابرابری‌ها به ویژه به نفع افراد محروم، می‌شود. همچنین به در نظر گرفتن نسل‌های آینده و ایجاد عادلانه موقعیت‌های اجتماعی برای همگان، تاکید شده است (۲۸). عدالت را می‌توان در سه گروه کلی تقسیم کرد. عدالت طبیعی در رابطه قوانین الهی بوده و به عنوان هدایت کننده همه موجودات و انسان‌ها به خیری که توسط خداوند مقرر شده است (۲۹). عدالت قانونی در رابطه با قوانین مطرح شده در جامعه بوده و بین اشخاص در یک زندگانی دسته جمعی حاکم است. در واقع عدالت طبیعی در همه جا برقرار است و با تغییر حکومت‌ها تغییر نمی‌کند، اما اساس عدالت قانونی بر قرارداد استوار است و با تغییر حکومت‌ها تغییر می‌کند (۲۷). این نوع عدالت را می‌توان به عدالت قانونی-توزیعی به معنای توزیع سهم به طور مساوی یا بر اساس ارزش‌ها و رعایت تناسب، عدالت قانونی-تصحیحی به معنای حد وسط قرار دادن و تصحیح کردن عدم عدالت (۱۲) و عدالت قانونی-تادیبی به معنای مجازات افراد در صورت تخلف، تقسیم کرد (۲۹). عدالت اخلاقی به معنی تشخیص افراط و تفریط عقل، اجرای رفتار درست و تعدیل قوای نفس نوع سوم عدالت است (۲۷).

مفهوم حکمت: حکمت یا فرزوانگی^۷ برگرفته از واژه‌ای یونانی به معنی علم به اشیا و حقایق آن‌ها، معرفت وجود حق، علل و اسباب موجودات و قابلیت مبتنی بر معرفت (نظر) و مهارت (عمل) است (۳۰). حکمت یکی از فضایل بنیادی است، که میان دو ردیلت سَفَه یا سبکسری و بَلَه یا کم‌خردی است (۳۱). سقراط، حکمت واقعی را فراتر از درک آدمی دانسته و معتقد است که انسان باید بداند که در قیاس با حکمت واقعی هیچ چیز نمی‌داند. از نظر افلاطون، حکمت برترین دانش و خاص خدایان است. در نظر ارسطو، حکمت کاملترین صورت علم است و حکیم کسی است که نتیجه عالی‌ترین مبادی را می‌داند و شناخت یقینی دارد. بنابراین حکمت را می‌توان به حکمت نظری (دانستن علم اشیا) و عملی (عمل کردن به آن دانش) تقسیم کرد (۱۲). هم‌چنین مولفه‌های ذكاء، جودت فهم، صفای ذهن، سهولت تعلم، حسن تعقل، تحفظ و تذکر را می‌توان در زمره مولفه‌های حکمت قرار داد (۳۱).

مفهوم شجاعت: شجاعت، فضیلتی میان افراط (تهور) و تفریط (جبن) قوه غضبیه است (۳۲). ارسطو، شجاعت را عملی ترکیبی از اختیار و اضطرار، اما نزدیک‌تر به اختیار می‌داند، زیرا که فرد به هنگام اجرای عمل آزاد است که عملی را برگزیند (۱۲). آنچه که در شجاعت مهم

نگاره ۱: بیان مفاهیم منشور اودایمونی در معماری

نگاره ۲: منشور اودایمونی در معماری

مکان‌هایی برای افزایش تعاملات اجتماعی (L10) راهبردهای ایجاد لذت، در نظر گرفته شد.

در خصوص فضیلت، چهار حوزه عدالت، عفت، شجاعت و حکمت مورد بررسی قرار گرفت. در حوزه **عدالت**^{۱۱} (راهکارهایی با کد J) و در زمینه عدالت طبیعی استفاده از مصالح بوم آورد (J1) و مطابق با ماهیت خود (J2)، در زمینه عدالت قانونی-توزیعی، توجه به دسترسی و بهره-برداری عادلانه از امکانات طبیعی برای همه افراد با رعایت عدم ایجاد تزاخم برای سایرین (J5)، طراحی در راستای آسایش دائمی (J7) و امنیت دائمی کاربران (J8)، رعایت سرانه فضای بر اساس نوع کاربری، تراکم جمعیت و استانداردها (J9)، توجه متعادل به توسعه کمی و کیفی فضای عمومی (J10)، توجه به کیفیت سیستم دفع فاضلاب (J11)، گسترش عادلانه زیر ساخت‌های شهری و تاکید بیشتر به سود حداکثری افراد محروم (J12)، دسترسی عادلانه و دائمی همه اشخاص صرف‌نظر از جنس، نژاد، ملیت و دین به تسهیلات شهری (J6)، رعایت مساحت هر فضا متناسب با نیاز فیزیکی، جمعیت و نوع کاربری (J13)، رعایت دانه‌بندی شهری (J14)، رعایت تناسب درصد فضاهای باز و بسته (J15)، توجه به کیفیت و حفاظت از بنا جهت انتقال به نسل آینده (J16)، تعبیه امکانات هر بنا متناسب با ویژگی‌های کاربران (J17)، تخصیص متعادل تزیینات در نمای داخلی و خارجی بنا (J18)، مشارکت و بهره‌گیری متناسب ذینفعان (J19)، در زمینه عدالت قانونی-تصحیحی، استفاده از مصالح هوشمند (J20)، از بین بردن هرگونه آلودگی (J21)، حذف موانع زاید ساخت و ساز (J22)، بازنگری دائم قوانین (J23) و

راهکارهای منشور اودایمونی در معماری

در این بخش با توجه به مباحث مطالعه شده در حوزه‌های اودایمونی، فرضیاتی مطرح می‌شود، سپس به اثبات یا رد آن‌ها بر اساس چهار منبع علمی معتبر، شامل دو منبع داخلی، مقررات ملی ساختمان و مجموعه مصوبات شورای عالی معماری و شهرسازی و دو منبع خارجی شامل گواهینامه پیشرو در طراحی محیطی و انرژی^۸ و گواهینامه چالش‌های ساختمان‌های زنده^۹ می‌پردازیم. راهکاری که توسط حداقل یکی از منابع فوق اثبات خواهد شد، جهت ارائه در نمودار گردش کار و به-کارگیری قاعده‌مند آن‌ها، با توجه به جایگاه هریک در هر حوزه، مطابق با معادل لاتین آن حوزه، کدگذاری می‌شود. کد هر راهکار در متن و انتهای هریک بیان می‌شود که در نگاره ۳ به صورت قاعده‌مند و سلسله مراتبی بیان خواهد شد.

در حوزه **لذت**^{۱۰} (راهکارهایی با کد L)، نقش طبیعت و درگیری هر پنج حس بدن و تلطیف آن‌ها مانند وجود هوای مطبوع (L1)، صدای پرندگان، آب یا باد بصورت متعادل (L2)، کفسازی خاص (L3)، نور کافی در روز و شب (L4) بسیار پررنگ است. همانقدر که برای افزایش کیفیت دید و حضور طبیعت تلاش می‌شود، می‌بایست برای از بین بردن انواع آلودگی‌ها به‌عنوان مخلان لذت تلاش شود (L5). هم‌چنین المان‌های اضافی در شهر حذف شده و مکان‌های خاصی برای تابلوهای تبلیغاتی و تجاری در نظر گرفته شود (L6). در خصوص لذت‌های عقلانی، زیبایی‌شناسی و مبانی نظری آن (L7)، تامین دید و منظر مطلوب (L8)، افزایش رضایتمندی کاربران و پیش‌بینی نیازهای آنان (L9) و تعبیه

دادن راهنمای طبقات و کاربری هر فضا (P2)، قرار دادن مشخصات و تاریخیچه یا نقشه بنا به صورت شناسنامه در محل معین (P3)، در زمینه طراحی و برنامه‌ریزی شهری، توجه به برنامه‌های توسعه شهری در طرح‌های تفصیلی (P4) و جامعیت اهداف در برنامه‌ریزی‌های شهری و طرح‌ها (P9) پیشنهاد می‌شود. جهت آموزش خانواده، تعبیه فضاهایی عمومی برای هر خانوار در فضاهای باز شهری مطرح می‌گردد (P5). در خصوص آزادی، تنوع فضایی متناسب با انواع کاربری‌ها به ویژه در فضاهای سبز (P6)، طراحی فضاهای با الگوی حیاط مرکزی (P10) و در نظر گرفتن فضاهای نیمه‌باز علاوه بر فضای باز و بسته (P7) و در زمینه مشارکت تعبیه محل تجمع در مقیاس‌های متفاوت به‌ویژه در مجتمع‌های مسکونی (P8)، راهبردهای سیاست پیشنهاد گردید.

در این میان، فرضیاتی که نامعلوم باقی مانده را می‌توان به‌عنوان موضوعاتی قابل بررسی جهت پژوهش‌های آتی ارائه کرد. در حوزه لذت، تعبیه مکان‌هایی برای گروه موسیقی زنده و جشن‌های خیابانی، تعبیه مراکز متعدد رایگان برای پرکردن اوقات فراغت به‌همراه یادگیری انواع مهارت‌های ورزشی و موسیقی، استفاده متعادل از رنگ‌های شاد و متنوع، تاکید بر گرافیک محیطی در مبلمان و نما، تعبیه فضاهای خلوت در هر بنا با توجه به نوع کاربری، ادراک حداکثری پدیده‌ها و لذات به‌صورت حضوری، توجه به هویت‌های قومی، در حوزه عدالت، ایجاد توازن و تعامل بین عرضه و تقاضا در کاربری‌ها، در نظرگیری مراکز متعدد در شهر برای افراد بی‌خانمان و فقیر، رعایت تعادل و تقارن در پلان و نما، توجه به شعاع خدمات رسانی و کارایی تسهیلات، در حوزه عفت، تعبیه پیرنشین در ورودی بناها، در حوزه حکمت، مطالعه قوانین سازه‌ای در گیاهان، توجه به هندسه بنا مبتنی بر علم ریاضیات، استفاده از ابعاد متفاوت علم نجوم، توجه به تزیینات هنری متناسب با کاربری بنا، در نظرگیری محل تفکر به‌صورت گروهی متناسب با نوع کاربری، ساخت یادمان‌ها و المان‌هایی جهت یادآوری خاطرات جمعی، در حوزه شجاعت، از بین بردن فضاهای گم‌شده و جرم‌خیز شهری و در حوزه سیاست، توجه به کاربری‌های متنوع تصرفات تجاری، ارجح بودن نظریات معمار نسبت به تصمیمات سایرین و وجود یک اثر معماری شاخص در هر منطقه به‌عنوان مصداقی هدایت‌کننده برای سایر کاربری‌ها پیشنهاد می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این مقاله با هدف ایجاد بالاترین مطلوبیت اثر معماری و با رویکرد توصیفی-تحلیلی از طریق مفاهیم اودایمونیاد، نمودار گردش کار و منشور اودایمونیاد در معماری ارائه گردید. جهت ارائه مدون نظریات در چارچوب مشخص، راهکارهای ثابت شده در هر حوزه، مطابق با معادل لاتین آن حوزه، کدگذاری گردید و با توجه به ماهیت از لحاظ مقیاس نظریه (شهر، محله و تک‌بنا) و مرحله (برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا و نگهداری) نوع آن مشخص شد. به طور مثال در زمینه عدالت، راهکار "رعایت تناسب درصد فضاهای باز و بسته" که در مبحث چهارم مقررات ملی نیز آمده است، با توجه به کلمه *Justice* کد J و به‌عنوان پانزدهمین

روندهای ساخت و ساز و رفع ایرادات (J24)، در زمینه عدالت قانونی-تادیبی، اعمال عادلانه مجازات در صورت عدم رعایت قوانین (J25) و در زمینه عدالت اخلاقی، حفظ حریمیت و حریم قانونی تمام کاربری‌ها (J3)، هماهنگی ظاهری نمای ساختمان با کاربری (J4) پیشنهاد گردید. در حوزه عفت^{۱۲} (راهکارهایی با کد C)، در نظرگرفتن رویکردهای ساختمان‌های صفر انرژی به‌عنوان حیا (C1)، تعبیه سایبان در ورودی برای افراد غیربومی به‌عنوان سخا (C2)، مقاوم‌سازی ساختمان در مقابل بلایای طبیعی و مصنوعی به‌عنوان رفق (C3)، پرهیز از تفاخر اقتصادی به‌عنوان قناعت (C4)، در نظرگیری نهایت بازدهی ساختمان از طریق طراحی، کیفیت و اجرا به‌عنوان ورع (C5)، رعایت نظم در طراحی انواع فضاهای ساختمان به‌عنوان انتظام (C6) و توجه به آثار تاریخی برای رقابت با آن‌ها در اجرای کیفیت به‌عنوان حسن-هدی (C7)، پیشنهاد می‌شود. راهبردهای تدوین شده در شجاعت^{۱۳} (راهکارهایی با کد G)، استفاده از مصالح با کیفیت در ساختمان در راستای افزایش طول عمر آن به‌عنوان بلندهمتی (G1)، در نظرگیری تجهیزات ایمنی در ساختمان‌های بلندمرتبه به‌عنوان نجات (G2)، رعایت کلیه اصول مقاوم‌سازی در ابنیه به‌عنوان ثبات (G3)، مقاوم‌سازی ساختمان در برابر زلزله به‌عنوان سکون (G4)، طراحی جسورانه و ابداع سبک‌ها و روش‌های جدید در طراحی به‌عنوان شهامت (G5)، کاربردی بودن هر نوع عنصر به‌کار رفته به‌عنوان تحمل (G8)، ایجاد سلسله مراتب دسترسی به‌عنوان حمیت (G6) و پیش‌بینی تمام اقدامات و مکان‌ها برای تجهیزات ایمنی به‌عنوان رقت (G7) می‌توان نام برد. با توجه به انواع حکمت^{۱۴} (راهکارهایی با کد W)، در باب حکمت نظری، علم به حقایق اشیا و معرفت به‌عنوان مولفه ارتباط دهنده حکمت و معماری می‌باشد. در نظرگیری مراکز مهم عبادی، مسکونی و تجاری در یک محله (W1)، توجه به واژگان قدسی و الهی (W2)، ایجاد عالم واقعی و خیال از طریق استفاده از سطوح شفاف (W3)، رعایت اصول شریعت حاکم بر زمینه در قالب نماد و هنر (W4) و توجه به مفاهیم نمادها، اسطوره‌ها و کهن‌الگوها (W5) از راهکارهای پیشنهادی در باب حکمت نظری است. در خصوص حکمت عملی، تجربه و علم به جزئیات به‌عنوان مولفه‌های اتصال دهنده به معماری مطرح می‌شود. تاریخ و زمینه‌گرایی در باب تجربه (W6)، طراحی تمامی دیتیل‌ها قبل از اجرا (W11) و آشنا بودن طراح به اصول اجرایی (W12) در باب علم به جزئیات، راهبردهای حکمت عملی می‌باشد. در خصوص مولفه‌های حکمت، استفاده از نماد به‌عنوان ذکا (W7)، هوشمندسازی و استفاده از اینترنت اشیا به‌عنوان جودت فهم (W8)، کاهش آلودگی‌های بصری و صوتی به‌عنوان صفای ذهن (W9) و جمع‌آوری و ثبت و ضبط اطلاعات اثر معماری در یک مجموعه به‌عنوان تحفظ (W10) را می‌توان پیشنهاد داد.

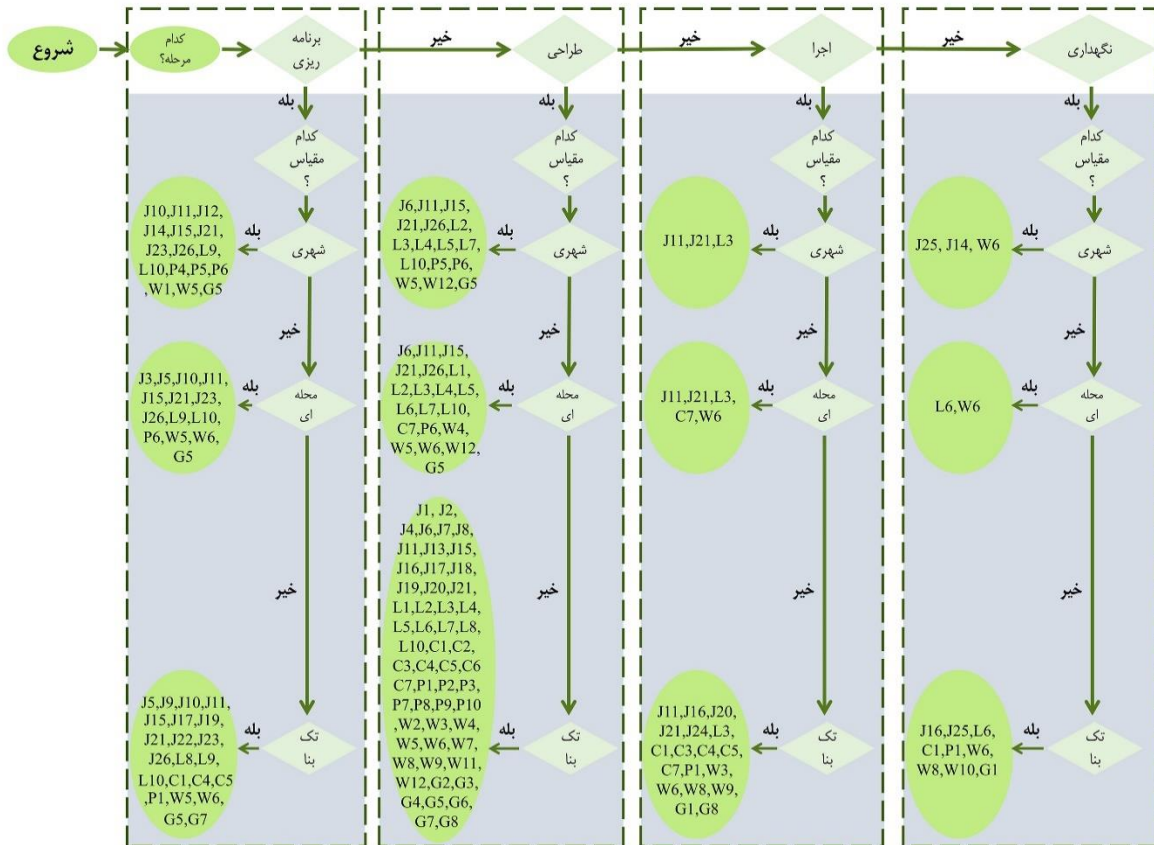
در حوزه سیاست^{۱۵} (راهکارهایی با کد P)، طبیعت به‌عنوان بهترین دوست معرفی و استفاده از عناصر اقلیمی در راستای کارکرد حقیقی خود پیشنهاد شد (P1). در زمینه شهروندی، آموزش به شهروندان مانند قرار

دکتر امیر فرج الهی راد و فرزانه قرائتی جهرمی: اودایمونی در معماری

در همه مراحل نکات مربوطه را رعایت کرده باشد. به طور مثال، در خصوص اعمال راهکار J15، در مرحله طراحی یک تک‌بنای معماری، بهتر است ابتدا قواعد و راهکارهای این نظریه در مراحل برنامه‌ریزی رعایت شده باشد. هرچه این نکات بیشتر رعایت شده باشد، میزان دستیابی به مطلوبیت اثر بیشتر است. بنابراین از طریق حوزه‌های نظریه اودایمونی در معماری و در نظر گرفتن وصال آنها می‌توان به بالاترین مرتبه تعالی و مطلوبیت معماری رسید.

راهکار مطرح شده، کد J15، اختصاص داده شد. این راهکار از لحاظ مقیاس نظریه، در هر سه مقیاس شهر، محله و تک‌بنا و از منظر مرحله در مرحله برنامه‌ریزی و طراحی باید مورد توجه قرار گیرد. در نهایت هر راهکار در نمودار گردش کار، جهت تصمیم‌گیری، برآورد دقیق‌تر از مراحل، سازماندهی منظم راهکارها و به‌کارگیری قاعده‌مند آنها قرار داده شد (نگاره ۳). نکته مهم در این مدل در نظرگیری اقدامات مربوطه در مراحل قبل است. زیرا زمانی یک اثر معماری به خیر نهایی می‌رسد که

نگاره ۳: نمودار گردش کار منشور اودایمونی در معماری

(راهنما: حوزه و کد راهکارهای ارائه شده L: لذت، J: عدالت، C: عفت، G: شجاعت، W: حکمت، P: سیاست)

- 8. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)
گواهینامه پیشرو در طراحی محیطی و انرژی
- 9. LBC (Living Building Challenge)
گواهینامه چالش‌های ساختمان‌های زنده
- 10. Pleasure لذت
- 11. Justice عدالت
- 12. Chastity عفت
- 13. Courage شجاعت
- 14. Wisdom حکمت
- 15. Policy سیاست

References

1. Pourjafar MR, Yeganeh M, Farahani M. (2016). An approach to analysis of thoughts in architecture and urban planning (comparative analysis of

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش مروری با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاق امانت داری علمی رعایت و حق معنوی مولفین آثار محترم شمرده شده است.

واژه نامه

- 1. Eudaimonia اودایمونی
- 2. Eudaimonia Ethics اخلاق ائودموس
- 3. Nicomachean Ethic اخلاق نیکوماخوس
- 4. Magna Moralia اخلاق کبیر
- 5. On Virtues and Vice فضایل و رذایل
- 6. The noblest شریف‌ترین
- 7. Sophia فرزادگی

16. Imranian N, Ali Zamani AA. (2017) The relationship between pleasure and the meaning of life from Aristotle's perspective. *Islamic Philosophy and Theology*; 17(5): 107-134. (In Persian)
17. Golmohammadi J. (2010). A study of the influence of the philosophical ethics of Muslim scholars on Greek wisdom in explaining the concept of happiness. *Islamic Sciences*; 5(20): 13-40. (In Persian)
18. Alafchian Z, Shamshiri M. R. (2020). Comparative study of happiness from the point of view of Mulla Sadra and Spinoza. *Hekmat Sadraei*; 8(2): 522-545. (In Persian)
19. Abolhassani F, Ghorbani H. (2015). A comprehensive analysis of the concept of happiness in Tusi and its relationship with perfection and pleasure. *Metaphysics*; 20(7): 19-44. (In Persian)
20. Sakhaei SM. (2012). Happiness from the Viewpoint of Ibn-Sina and Augustine: A Comparative Study. *Sinai Wisdom*; 16: 1-22. (In Persian)
21. Hatamipour K, Asadi, MR. (2016). Virtue, science and happiness, the basis of Descartes' ethics. *Wisdom and Philosophy*; 12(3): 41-60. (In Persian)
22. Saedi Z, Javadi M. (2017). The three meanings of happiness in Kant's thought. *Ethical Research*; 7(4): 1-15. (In Persian)
23. Gheibi V. (2011). The relationship between pleasure and happiness from the perspective of Epicurus and Sadr al-Mutallahin. *Qabsat*; 16: 141-164. (In Persian)
24. Malmir M, Khanahmadi M, Farhoud D. (2014). Are happy people more moral? *Ethics in Science and Technology*; 9 (2). (In Persian)
25. Torabi N, Javadi M. (2012). Pleasure from the perspective of Ibn-Sina and Fakhr Razi. *Philosophy and Theology*; 17(4): 37-61. (In Persian)
26. Miri J, Bani Saeed MJ, Ali Zamani AA. (2019). Comparison of the place of pleasure in the theory of St. Thomas and Mulla Sadra. *Existence and Cognition*; 6(2): 118-97. (In Persian)
27. Baharnejad Z, Shams al-Dini K. (2012). A study of the relationship between justice and happiness from Aristotle's perspective. *Quarterly Journal of Islamic Philosophy and Theology*; 10(32): 83-103. (In Persian)
28. Rasouli Z, Masoudi J. (2017). A comparative study of the theory of social justice from the perspective of Rawls and professor Motahhari. *Proceedings of the International Conference on Justice and Ethics*; 145-163. (In Persian)
29. Abedifar A. Javadi M. (2020). Study and explanation of the theory of general justice in the view of Thomas Aquinas. *Theological Philosophy Research*; 22(4): 27-49. (In Persian)
30. Soleimani Ardestani A. (2004). Wisdom in the old testament. *Qabestan*; 35: 127-144. (In Persian)
31. Sadeghi M, Jalali A. (2019). A study of the attitudes of three muslim sages to the four virtues, Ibn Muskawiyah, Khajeh Nasir and Jafar Kashi. philosophical and judicial thoughts). *Armanshahr Architecture and Urban Planning*; 17: 173-183. (In Persian)
2. Hayati H, Vasigh B, Madanizadeh S. (2019). Manifestation of ethical codes in architecture in traditional houses in Iran's warm and dry climate. *Ethics in science and Technology*; 13(4) :1-7. (In Persian)
3. Valizadeh Oghani MB, VafaeipourSorkhabi E. (2018). Ethics and its relationship with architecture. *Architectural Thought*; 2(4): 1-18. (In Persian)
4. Shouhani N, Shouhani A. (2019). Sustainable urban development of the new ethics-oriented city. *Ethics in science and Technology*; 14(5): 93-98. (In Persian)
5. Eslami L, Majedi H, Etesam E. (2021). Versatile design and ethical architecture. *Ethics in science and Technology*; 16(1) :9-15. (In Persian)
6. Taheri M. (2019). The place of architecture in the development of monotheistic thought from the perspective of jurisprudence and political philosophy. *Fundamental Studies of Modern Islamic Civilization*; 2(1): 239-262. (In Persian)
7. HezarJaribi J. (2011). A study of the feeling of social justice and the factors affecting (Case study of Tehran). *Applied Sociology*; 22(3): 41-62. (In Persian)
8. Madani R, Aminpour A, Hayati H. (2018). Realization of the Quranic concept and the validity of justice in Iranian housing design. *research and urban planning*; 9(34): 201-216. (In Persian)
9. Pirbabaie MT, Hashempour P, Bagheri P. (2019). Explaining spatial justice from the perspective of providing health services in spaces and urban uses for the elderly (case study: District 15 of Tehran). *New Attitudes in Human Geography*; 12(1): 345-362. (In Persian)
10. Dolati G, Afrakhteh H, Azizpour F, Prizadi T. (2021). Analysis of rural settlements of services in the framework of distributive justice (case study: villages of Tonekman district). *Applied Research in Geographical Sciences*; 21(63): 51-71. (In Persian)
11. BakuiKatrimi H, Fathi H. (2020). Introduction, review and critique of the ethics of aristotle eudemons book. *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*; 20(3): 87-107. (In Persian)
12. Aristotle (2011). *Nicomachean ethics*. Translated by Lotfi M. H. Tehran: Tarhe No. (In Persian)
13. Sajedi AM, Daraei Tabar H. (2016). Happiness from the perspective of Aristotle and Ibn Muskawiyah Razi. *Ethics*; 6(21): 123-158. (In Persian)
14. Javadi M. (2003). Analysis and Critique of Farabi's Theory of Happiness. *Mofid Letter*; 39: 101-120. (In Persian)
15. Hosseini SA. (2010). Rethinking the theory of happiness in Islamic philosophy. *Philosophy of Religion*; 7(7): 63-81. (In Persian)

34. Masoudi J, Sadatizadeh S. (2015). The relationship between ethics and politics. *Ethics in Science and Technology*; 10(3): 19-28. (In Persian)
35. Khulusi M. H. (2017). Explaining the Concept and Components of Citizenship in the Political Philosophy of Aristotle and Farabi. *Quarterly Journal of Fundamental Research in the Humanities*; 6: 73-96. (In Persian)
36. Davarinejad M, Shabani M. (2013). Psychology of color and its application in the city. *Studies in the World of Color*; 3: 25-35. (In Persian)
32. Jahed M, Mollayousefi M. (2011). Reflections on the four main virtues with emphasis on Ghazali's view. *Moral Knowledge*; 2(3): 71-81. (In Persian)
33. Asadzadehir N, Ghalavandi H, Abbaszadeh MM. (2017). Canonical analysis of the relationship between the dimensions of organizational virtue and components of professional ethics courage. *Ethics in Science and Technology*; 12(2) :127-136. (In Persian)